

**PROFESSIONAL TA'LIMDA DUAL TA'LIM TIZIMINI JORIY ETISHNING
ILMIY ASOSLARI**

Yangiyòl Agrotexnologiyalar texnikumi direktori

Fazilova Ma'mura Ròzaliyevna

Annotatsiya. Ma'lumki, bugungi kunda ta'lim tizimida tubdan o'zgarish va yangi islohotlar joriy etilmoqda, ushbu maqolada professional ta'limda dual ta'lim tizimini joriy etishning ilmiy nazariyalari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: dualistik nazariya, AKT, dual ta'lim, amaliyot, qo'llash, tizim, modernizatsiya, dualizm.

KIRISH

Mamlakatimiz rahbarining ta'lim tizimini davlat xususiy sheriklik asosida rivojlantirish g'oyasi zahirida ana shu maqsad yotibdi. Ta'limdagi hamkorlik tamoyili mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida birinchilardan bo'lib Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti tomonidan amaliyotga tatbiq etildi. Bu borada yaqin hamkor sifatida —Mutaxassislarni maqsadli tayyorlash, o'quv-ilmiy va marketing sohalari bo'yicha o'zaro hamkorlik to'g'risidagi shartnomalar shakllantirilib, shu asosida nazariya egallangani bilimlarni amaliyotda q'ollashda xizmat qiladi. Shu tariqa tomonlarning sheriklik asosidagi hamkorligiga mustahkam zamin yaratiladi. **Dual ta'lim tizimi** – ixtisoslashgan ta'lim turi bo'lib, talaba nazariy bilimlarni ta'lim muassasasida, amaliy ko'nikmalarini esa bevosita ish joyida, ya'ni tashkilotda olish imkoniyatini yaratib beradi. Dual ta'limining asosiy maqsadi ta'lim muassasasi va ish beruvchilarning sa'y-harakatlari amaliy mashg'ulotlarning asosiy omili sifatida birlashtirib, talabalarning kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirishdan iborat.

METODOLOGIYA

Dualizm haqida to'xtaladigan bo'lsak, dualizm (lot. dualis — ikki yoqlama) — bir-biri bilan birlashtirib bo'lmaydigan holatlar, tamoyillar, fikrlash tarzi, dunyoqarash, intilish va gnoseologik tamoyillar yonma-yon mavjudligini targ'ib qiluvchi ta'limot. Dualizm plyuralizm ko'rinishlaridan biri. Dualizm terminini nemis faylasufi X.Volf (1679— 1754) kiritgan. Dualizm quyidagi juft tushunchalarni ifodalaydi: g'oyalar dunyosi va voqeiy dunyo. Dualizm falsafiy, diniy, antropologik, etik shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Qadimgi davrda diniy-etik dualizm Avestoda uchraydi. Dualizm falsafada ikki mustaqil narsa — ruh va materiya mavjud deb bilishida ko'rinadi. Bu ayniqsa R.Dekart va I.Kant qarashlarida ko'zga yaqqol tashlanib turadi.

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, shuningdek yoshlarning kasblar va mutaxassisliklarni egallashga bo'lgan qiziqishlarini

qo'llab-quvvatlash uchun keng imkoniyatlar yaratish maqsadida 2021/2022 o'quv yilidan professional ta'lim tizimida dual ta'lim tashkil etiladi. "Ta'lim to'g'risida"gi qonunning 17-moddasida dual ta'lim to'g'risida "Dual ta'lim o'quvchilarga zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni egallashga qaratilgan bo'lib, ularning nazariy qismi ta'lim tashkiloti, amaliy qismi esa ta'lim muassasasi asosida amalga oshiriladi. Ta'lim oluvchining ish joyida amalga oshiriladi. Dual ta'limni tashkil etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanishi ta'kidlandi. Vazirlar Mahkamasining 163-son qarori qabul qilinishi. O'zbekistonning 2021-yil 29-martdagi "Kasb-hunar ta'limi tizimida dual ta'limni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida respublikamizda dual ta'limni tashkil etish bo'yicha amaliy ishlar boshlanganligi ko'rsatilgan.

Dual ta'lim o'quvchilar va ish beruvchining ta'lim infratuzilmasini ta'lim jarayoniga jalb qilgan holda o'zaro ta'lim doirasida mutaxassislar tayyorlashning asosidir. Dual ta'limni kasbiy munosabatlar tajribasi, ishlab chiqarish ko'nikmalarini ish joyiga o'tkazish sifatida tushunish mavzu bo'yicha o'zaro munosabatlarning umumiy tamoyillari bilan uzviy bog'liqdir. Dual ta'lim jarayonida talaba bir vaqtning o'zida korxonada yoki tashkilotda olgan nazariy bilimlarini amalda qo'llaydi hamda o'z mutaxassisligi bo'yicha ko'nikma va malakasini mustahkamlaydi. Bunda talabalar real, aniq ishlab chiqarish jarayonini tushunishga qaratilgan nazariy bilim va tushunchalarni tarqatish qobiliyatini rivojlantiradilar. Ilmiy jarayonda amaliy faoliyatni aniqlash tamoyili bilishning asosiy maqsadiga asoslanadi. Dual ta'lim jarayoni bilimning ob'ektivligini o'rganish kuchi bo'lgan amaliy faoliyat bilan oqlaydi va uning haqiqatligini tekshirish vositasidir. Bu nazariya va amaliyot o'rtasidagi dialektik munosabatda namoyon bo'ladi.

MUHOKAMA

Ta'lim muassasasi va korxonaning bu hamkorligi bilan oliy ta'lim tizimining yuqori sifat va miqdor jihati uchun ijtimoiy buyurtma belgilanadi. Imkoniyat metodik tamoyiliga asoslangan kasb-hunar ta'limi tizimini o'rgangan olimlarning fikricha, dual ta'limning asosiy shakli ijtimoiy sheriklik institutidir. U har bir sherikning manfaatlari va majburiyatlarini aniq ajratib ko'rsatish bilan ish beruvchiga beriladi. Ikki tomonlama o'quv mashg'ulotlari nafaqat mutaxassislarni tayyorlash natijalari, balki o'quv jarayoni va uni tashkil etish mazmunidan ham manfaatdor bo'lgan muayyan korxonalarni o'quv jarayoniga jalb qilishni ta'minlaydi. Bu ikki tomonlama ta'limning ahamiyati bilan belgilanadi, bu esa mutaxassis tayyorlashdagi bo'shliq va ta'lim sohalarini to'ldirish imkonini beradi. Nazariy-uslubiy, psixologik va falsafiy asoslarni hisobga olgan holda ikki tomonlama ta'lim sharoitida mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligi ko'rib chiqiladi. To'rtta asosiy komponentga e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir:

1. Motivatsion (muvaffaqiyatga erishish; o'qishga motivatsiya; ishdan qoniqish darajasi; ratsionalizatorlik takliflari orqali ilmiy faoliyatga qiziqish).
2. Tashkiliy-boshqaruv komponenti (etakchilik salohiyatining namoyon bo'lishi; kommunikativ sifatlar; tashkiliy xususiyatlar).
3. Kognitiv (kasbiy faoliyatda bilim olish; bilim olishda mustaqillik).
4. Ilmiy komponent (ilmiy maqsadlarda ishtirok etish darajasi; korxonalar muammolarini hal qilish uchun amaliy innovatsion loyihalar yo'nalishi).

XULOSA

Dual ta'lim deganda ma'lum bir korxonalar ehtiyojlariga muvofiq ma'lum darajadagi mutaxassislarni tayyorlashda ta'lim va ishlab chiqarish sohalarining muvofiqlashtirilgan o'zaro ta'sirini o'z ichiga olgan kasbiy tayyorgarlikni tashkil etishning innovatsion shakli tushuniladi. Bunda ta'lim muassasasi va ishlab chiqarish korxonalarining umumiy maqsadi ijtimoiy tuzilmaviy xususiyatlarga ega ma'lum malakali, malakali mutaxassislarni tayyorlash jarayonini birlashtirishdan iborat. Ushbu integratsiyaning asosi ikki tomonlama o'qitish sharoitida amalga oshiriladigan maqsadlar, qadriyatlar mazmuni, faoliyatlar jamiyatini aks ettiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Jonmatova O. Yusuf Xos Hojibning ta'lim – tarbiya to'g'risida. T.: —O'qituvchil, 1980. 14-bet
2. Niyozev G , Axmedova.M Pedagogika tarixidan seminar. —Noshirl, Toshkent, 2011, 142 bet 3. Mutalipova M.J. Xalq pedagogikasi. – T.: — Fan va texnologiyal, 2015, 160
3. Mullaboyeva N. Kasbiy pedagogika. Namangan, 2019, 364 bet.